L-Immunità Ekklesjastika

Stefan Borg

Waħda mill-karatteristiċi ta' Malta rurali hija n-numru kbir ta' kappelli bi plakek tal-irħam mal-faċċata qrib il-bieb prinċipali li jaqraw NON GODE L'IMMUNITA' ECCLESIASTICA. Din tfisser li din il-kappella ma tagħtix Immunità Ekklesjastika. Diversi storiċi ppruvaw u ħadmu qatigħ sabiex jistabbilixxu s-sena tal-oriġini ta' dawn il-plakek tal-irħam imwaħħla mal-faċċati ta' diversi kappelli u knejjes f'Malta, li issa naqsu għax ħafna minnhom ġew ukoll imneħħija. Kellna l-ewwel data li ġiet ikkwotata matul il-perjodu tal-Papa Benedittu XIV (1740-1758).

Għandi nifhem li l-kelma SANCTUARY (bil-Malti Santwarju) tfisser immunità jew kenn. Fil-fatt hekk kienet magħrufa. Kienet il-prattika li tintuża bħala maħfra. Il-kelma Santwarju hawn tfisser post kenni u salv għal xi kriminal jew ħalliel jew bniedem fuġittiv, maħrub. Dan kien ifittex li jkun salv bla ebda biża' li ser jinqabad u arrestat mill-awtorità billi jidħol ġo knisja, kappella jew kunvent ta' reliġjużi wara li jkun ikkommetta xi att kriminali. Din is-sistema spiss kienet tiġi prattikata u aċċettata mill-knejjes Kattoliċi biex sempliċiment tħares u taħfer għal raġunijiet speċjali iżda l-Ordni ta' San Ġwann bl-impjegati u s-suldati, baħrin u skjavi tagħha qatt ma ppermettiet dan.

Din l-immunità kienet ġiet abolita f'Diċembru 1752 mill-knejjes tal-Kapuċċini u l-kunventi fil-Furjana u fil-Birgu bit-talba tal-patrijiet kollha li ma setgħux jifilħu iktar bil-kwantità ta' maħruba jfittxu l-kenn f'dawn il-postijiet sagri u reliġjużi biex jaħarbu mill-qilla tal-ġustizzja u jkunu salvi fil-knejjes, il-kappelli jew il-kunventi. Kultant insibu każi fejn dawn il-kriminali baqgħu f'dawn il-kunventi, il-knejjes u l-kappelli anki għal snin sħaħ. Wieħed kriminal Għawdxi li kien qatel fl-1741 dam ġo knisja għal tletin sena sħaħ jiekol u jixrob, u moħħu mistrieħ li l-liġi ma tistax għalih u ma tistax tagħmel ġustizzja minnu, la nies il-vittma u lanqas l-awtorità. Evidenzi juru li l-itwal perjodu ta' frustrazzjoni tal-ġustizzja f'Malta kienet minħabba kriminal li dam f'din il-ħajja ġo knisja għal 48 sena, sas-sena 1746, moqdi b'ikel u xorb mill-patrijiet.

Il-Gran Mastru Emmanuel Pinto fl-1759 informa lill-Ambaxxatur tal-Ordni f'Ruma li ħafna ħallelin instabu fil-kampanja Maltija jiftħu s-soqfa ta' djar, soqfa magħmula minn xorok tal-injam u jidħlu mit-toqob li jagħmlu biex jisirqu jew jagħmlu atti kriminali. Ħafna familji Maltin kienu mwerwra b'dan l-għemil. Il-Gvern ordna l-arrest tagħhom u ħafna li nqabdu ammettew il-ħtija u ġew megħjuna bħala maħruba f'kappelli u knejjes. Xi wħud minnhom kienu anki ħatja ta' qtil. Il-Gran Mastru baqa' jsostni li żgur kellu jkun hemm rimedju. Ma setgħux jibqgħu sejrin hekk-li kull min jikkommetti xi kriminalità jsir fuġittiv u jgawdi l-immunità bis-saħħa tal-Knisja. Għall-ewwel il-Gran Mastru ried li jwaqqaf din

l-immunita' stupida għal dawk il-knejjes u kappelli fejn ikun hemm miżmum is-Sagrament il-ħin kollu.

Il-Papa ma qabilx ma' din l-Immunità Ekklesjastika u ma riedx iktar jara diversi kappelli u knejjes bħala "Santwarju" iżommu nies kriminali. Ma riedx aktar nies li jinqdew b'dan il-mod bil-knejjes u bil-kappelli. L-Isqof ta' Malta, il-Majjorkin Monsinjur Rull, ried li joffri lill-maħrub żmien limitat biex iħalli l-knisja jew il-kappella li jkun moħbi fiha. Jekk ma jsirx hekk, ried li dawn jintbagħtu fil-ħabs tal-Knisja.

Soluzzjoni oħra ġdida ħareġ biha il-Gran Mastru Pinto. Din kienet li jintbagħtu jaqdfu fuq ix-xwieni tal-flotta tal-Ordni. Imma mhux kulħadd qabel ma' din is-soluzzjoni għax kien hemm il-biża' li xi fuġitivi b'hekk setgħu jaħarbu. Fis-sena 1761, il-Papa kiteb ittra lill-Kurja ta' Malta biex inaqqas din l-immunità mill-knejjes parrokkjali u għal xi kappelli filjali fejn is-Sagrament kien miżmum regolarment. Dan il-pass kien importanti għax in-numru ta' knejjes u kappelli fil-gżira kienu bosta (madwar 327 waħda), għalkemm mhux kollha kienu affettwati b'din l-immunità. Il-Kurja ppubblikat l-editt fit-30 ta' Mejju tal-1761. Il-knejjes ta' Malta kollha qraw dan u għarrfu lill-parruċċani kollha u spjegawlhom fid-dettall waqt il-quddies tal-Ħdud u l-festi.

Sadanittant il-maħrubin li sabu ruħhom f'kappelli li ma kinux hemm bl-immunità talbu lill-Isqof sabiex jiġu trasferiti għal kappelli oħra u l-kappillani bdew jarmaw u jordnaw li jitwaħħlu l-avviżi mal-faċċata tal-knejjes u tal-kappelli ħdejn il-bieb ta' barra sabiex ikunu jidhru minn kulħadd. Dawn it-tabelli kienu jgħidu li spiċċat l-Immunità Ekklesjastika minn dawk il-kappelli li jġibu dan l-avviż biex ma jkunx hemm skużi minn ħadd. F'Lulju tal-1764, imbagħad, editt Papali ħareġ jabolixxi dawk is-"Santwarji" tal-immunita' Ekklesjastika għal kull min ikkommetta serq permezz ta' qtil. Dan l-editt ġie wkoll moqri fil-knejjes kollha għaċ-ċittadini kollha.

Madwar 90 biss mill-250 knisja u kappella tilfu d-dritt ta' din l-immunità. L-oħrajn bħal dawk tal-Belt Valletta, Bormla, Ħal Balzan u Ħ'Attard kollha reġgħu neħħew il-plakek tal-irħam minn mal-faċċata. Dan serva ta' inkoraġġiment għall-kriminali biex jagħmlu iktar abbużi bid-dritt tal-immunità. Il-Gran Mastru Pinto kien dejjem jispera li l-Papa minn Ruma xi darba jifhem u jordna li l-plakek jerġgħu jitwaħħlu mill-ġdid. Kien fuq l-ordni tal-Papa li l-Gran Mastru ħalla l-plakek barra bla ma jitwaħħlu mill-ġdid. Iktar tard inħasset in-neċessità li jerġgħu jitwaħħlu u l-Gvern reġa' poġġiehom f'posthom bħal qabel.

Dan id-dritt tal-immunità kien każ ta' taqbida bejn l-Istat u l-Knisja iżda l-immunità lokali kienet abolita f'Malta u Għawdex l-aktar permezz tal-famuż "Motu Proprio" fis-sena 1777. Din kienet kważi abolita għalkollox mill-ewwel Gvernatur ta' Malta, l-Ingliż Sir Thomas Maitland wara li nħatar Gvernatur ta' Malta fl-1813. Aktar avvanz fis-sistema sar fis-sena 1820 biex imbagħad l-immunità kienet abbolita għalkollox mill-Gvern Ingliż fl-10 ta' April, 1828. Xi ftit mill-plakek f'Malta u f'Għawdex għadna nistgħu narawhom mal-faċċati tal-kappelli u l-knejjes sal-lum stess imma m'għandhom l-ebda użu. Qegħdin hemm biss biex ifakkruna fl-istorja tagħhom.

Wieħed mis-Santwarji li fih il-fuġitivi ma setgħux isibu kenn mill-awtoritajiet kien propju s-Santwarju tal-Madonna tal-Mellieħa.